

CRÒNICA

15 I 29 DE SETEMBRE, 3 DE NOVEMBRE
27, 28 i 29 Visita del Grup de Turisme Cultural
Barcelona «Gaudí i el Modernisme»

GAUDIR GAUDÍ

L'any 2002 s'ha commemorat el 150è aniversari del naixement d'Antoni Gaudí (1852-1926), i l'Institut d'Estudis Penedesencs s'ha afegit a la celebració de l'any Gaudí organitzant unes sortides, amb gran èxit d'assistència, a Barcelona per visitar tres grans obres gaudinianes: el Palau Güell (1886-1890), la Casa Batlló (1904-1906) i el Park Güell (1900-1914).

Etales

Dins de l'evolució de l'obra artística de Gaudí, podem diferenciar tres etapes:

1a. Obres que projectà, de joventut i com a estudiant (1869-1882), com la Cooperativa Mataronesa (1878), els fanals de la plaça Reial (1878) i la vitrina Comella (1878), entre altres.

2a. Obres que realitzà en l'últim quart de segle XIX (1882-1899), com el Palau Güell (1886-1890), la Casa Viçens (1883-1888), el Capricho de Comillas (1883-1885), els pavellons de la Finca Güell de Pedralbes, la Casa Calvet i el Col·legi de les Teresianes, entre altres.

3a. Obres que realitzà dins el primer quart del segle XX (1900-1926) com la Casa Batlló (1904), la Casa Milà o "Pedrera", el temple de la Sagrada Família i la cripta de la Colònia Güell, entre altres.

Segons consta en el dietari de Gaudí, la seva vida quotidiana d'estudiant fou molt dura. Es va veure obligat a treballar com a delineant per pagar-se els estudis (1869-1878) i va col·laborar amb els arquitectes Joan Martorell i Josep Fontserè.

Un cop acabada la carrera va tenir la gran sort de trobar un client que li va donar l'oportunitat de poder lluir els seus coneixements tècnics i les seves genials habilitats. Va sorgir arran de la visita a l'Exposició Universal de París, l'any 1878, quan el futur client, Eusebi Güell, un ric empresari, va quedar encisat per la vitrina Comella. Aquesta era de ferro, fusta i vidre, i l'havia dissenyat Gaudí per exposar-hi els guants d'Esteban Comella. Eusebi Güell es convertí en el seu protector i gran amic, i tots dos junts van fer grans projectes:

- La Finca Güell
- El Palau Güell
- El Park Güell
- La cripta de la Colònia Güell
- Les bodegues Güell del Garraf

Influències

Vegem les principals influències que rebé Gaudí i que va saber aplicar en cadascuna de les seves obres, segons li convenia, per solucionar els problemes tècnics i decoratius:

Influència oriental. Estava fascinat per les cultures oriental, àrab i mudèjar.

Podem veure la construcció de torres esveltes i cúpules que trenquen l'horitzontalitat.

Gran interès per la decoració de les estances, com per exemple els enteixinats, i per la decoració colorista en els murs exteriors i parets interiors. Ús de la ceràmica esmaltada (rajoles i estucats) per cobrir els edificis.

Gust per les formes geomètriques, inspirades en la natura.

Feia servir les gelosies, de fusta o de maó, per protegir de les mirades.

Utilització del maó i de la teula com a elements de construcció.

La presència del drac en les festes.

Influència del món clàssic. Gran interès per l'estètica del món grec i llatí, per les mesures racionals, per la columna com a element bàsic dels edificis. Els temples solien tenir la planta rectangular, o bé circular, envoltats de columnes de fust estriat i amb capitells dòrics, jònics i corintis. Els temples eren allindats, d'estructura horitzontal. Tot ple-gat acompanyat d'un gran interès pels déus i els mites grecs.

Influència de l'edat mitjana. Ve d'haver treballat amb l'arquitecte Joan Martorell, el qual l'introduí en el gòticisme. L'art gòtic es va convertir en una font d'inspiració, d'on va treure moltes de les seves idees i on trobava les solucions a problemes tècnics. En moltes de les seves obres podem trobar les formes i elements característics del gòtic, encara que ell els donava el seu toc personal. Les voltes ogivals i els arcs apuntats donen més alçada i permeten l'entrada de més llum natural, i, a més, apareixen els vitralls i rosasses. Hi apareix la planta de creu llatina i la capçalera formada per un gran absis amb capelletes. Com a elements estructurals trobem les columnes, els pilars, els contraforts i arcbotants. Les torres són altes per remarcar la verticalitat.

A més de rebre aquestes influències eclèctiques, Gaudí era un gran apassionat de la natura, era molt religiós i un gran defensor de la cultura catalana.

Influència de la natura. La natura era una altra gran font d'inspiració per a Gaudí, era per a ell com un llibre obert on trobava tot el que buscava, la usava per fer les seves obres amb tanta originalitat i enginy. En les seves obres podem trobar boscos, muntanyes, animals, plantes, el mar, la imitació de les estalactites i estalagmites. Feia ús de la pedra polida o en estat natural, i de les formes erosionades pel vent o el mar, com els penya-segats i les petxines.

Influència de la religió. Gaudí se sentia molt religiós, i en les seves obres trobem elements com les creus, les capelles... Va tenir diversos encàrrecs que provenien d'institucions eclesiàstiques (Col·legi de les Teresianes, la Sagrada Família).

Influència del catalanisme. El catalanisme de Gaudí, el trobem en moltes de les seves obres representat pel símbol de les quatre barres.

* * *

Aquestes influències les va estudiar i les va treballar a fons i, conjuntament amb els seus criteris, imaginació i enginy, va arribar a crear un estil propi, personal i original, que tot seguit anirem comentant.

El Palau Güell

Eusebi Güell li va encarregar de fer un gran projecte: construir un gran palau senyorial a Barcelona, al barri del Raval. Gaudí va projectar una gran casa que volia imitar els palaus dels nobles medievals i, per fer-ho, va

tenir carta blanca en el pressupost, sense restriccions. Va treballar i va buscar els millors materials per a cada ocasió: diferents classes i colors de marbres que procedien de les pedreres que Güell posseïa al Garraf; maó en les zones de servei; ferro, laminat i forjat, i llautó per als revestiments; fustes de diverses classes i espècies per als treballs de marqueteria; ceràmica vidrada i esmaltada; vitralls. Amb Gaudí van treballar els millors mestres d'oficis artesans.

Li va fer l'encàrrec l'any 1885, però fins al 1886 no es van iniciar les obres, que foren acabades l'any 1890, encara que l'any 1888 es féu la inauguració amb motiu de l'Exposició Universal de Barcelona. Aquest palau tenia múltiples funcions: residència de la família Güell, seu de reunions socials, polítiques i de negocis aprofitant els concerts musicals privats, local per a les tertúlies que organitzava el Sr. Güell i hostatge d'invitats.

Quan Antoni Gaudí va projectar aquest palau tenia 34 anys, i ja començava a mostrar un trencament amb l'academicisme i l'eclecticisme medievalistes que s'empraven en l'arquitectura a finals del segle XIX a Europa. S'iniciava un nou camí cap a una arquitectura més personal, expressiva, formal i simbòlica, basada en la hispanomusulmana.

En el soterrani, s'hi troben les cavallerisses, un indret molt curiós on podem destacar les columnes i els capitells fungiformes, de maó vist, que formen un original bosc, un paisatge natural arquitectònic. I per accedir a la planta baixa va idear una rampa de forma helicoidal, de cargol. Pugem per la gran escalinata, tan típica dels grans palaus, per accedir al vestíbul interior que, amb miralls, finestres i finestres falses, aconsegueix de crear lluminositat al replà, on hi ha el despatx del mecenes.

Per mitjà d'unes escales arribem a la planta noble del palau, la més interessant.

Primer de tot trobem tres sales (avantsala, passos perduts i sala de visites). Hi podem destacar els originals arcs gaudinians, "arcs catenaris", apuntats, les columnes amb capitells "hiperboloïdals" amb la pedra del Garraf, que formen la tribuna que corre paral·lela al carrer, i els sostres enteixinats (de fusta i ferro forjat), que en cada sala adquireixen progressivament més riquesa en matèria i forma, fins a arribar a la "sala de les visites", on s'assoleix el punt màxim. En aquesta sala també podem veure uns vitralls policromats en forma de medallons que representen els personatges de les obres teatrals de Shakespeare. També podem ressaltar l'arrimador de fusta i una gelosia del mateix material a la part superior, amb passadís interior per poder veure com anaven vestits els invitats abans de rebre'ls.

Cal comentar que els enteixinats, a part de tenir una funció decorativa, també la tenien estructural, ja que a sobre d'ells no hi havia bigues, sinó el paviment de les habitacions.

Si tornem a la sala dels passos perduts farem cap al cor del palau, el saló central. En aquest cal ressaltar els següents elements:

- Les dues grans portes d'accés, amb un gran treball de marqueteria.

- Una doble cúpula, "de perfil paraboloide en el interior y cónico en la parte que se asoma en la azotea. Es esta una solución musulmana o bizantina, pues el salón cuadrado se convierte en un cono agujereado por formas de estrella, como en los baños árabes, mediante una ingeniosa solución de pechinas montadas sobre perfiles metálicos." (Joan Bassegoda: *Gaudí o espacio, luz y equilibrio*.)

- La capella-oratori. És un petit recinte tancat amb dues portes de fusta de boix de Maracaibo, decorades amb aplacats d'ós i carei i uns requadres de pintures a l'oli sobre coure

fets per Aleix Clapés. Les parets de la petita capella estan revestides amb planxes de llautó i l'enteixinat del sostre és de fusta d'eucaliptus i xiprer.

- Una gran sala, a l'altre costat, dividida en tres zones: el menjador amb una magnífica llar de foc, la zona de fumadors, amb una petita tribuna i un bon sistema de ventilació per al fum del tabac, i la saleta amb un piano.

Al següent pis hi ha els dormitoris de la família. Al dormitori de la Sra. Isabel López podem destacar la llar de foc de marbre blanc i pedra del Garraf, el vestidor, una *chaise longue* i el joc d'arcs catenaris i columnes hiperboloïdals, decorats amb capritxoses formes vegetals de ferro forjat. El dormitori contigu era utilitzat pel Sr. Güell, també amb llar de foc. Cal ressaltar-hi l'enteixinat de fusta del sostre, de faig i amb tires de placa de llautó.

Gaudí va voler fer una coberta típica de les cases mediterrànies, com és un terrat, donant-li alhora el seu toc d'enginy personal i convertint-lo en un terrat fantàstic. Hi trobem la cúpula (element important de la cultura bizantinooriental) convertida en una singular agulla cònica i coronada pel parallamps-penell de ferro i coure, i de vint tradicionals xemeneies convertides en belles escultures fungiformes decorades (base, tronc, capellet) amb totxo vist.

De les vint xemeneies, catorze són decorades, cadascuna de forma diferent i amb diferents materials de revestiment (trencadís de rajoles esmaltades catalanes, de vidre, de marbre etc.). Les sis restants són de totxo vist, situades en un segon nivell del terrat, a la zona de serveis. Aquestes tenen formes geomètriques. (Foto 1).

Referent a les xemeneies gaudinaines, Juan Bassegoda ens comenta el següent:

(Foto 1)

“Las chimeneas que rematan las cubiertas del Capricho son también sumamente personales y señalan este camino inédito que Gaudí cultivó a lo largo de su obra, pensando que no son solamente conductos de humo, sino también elementos decorativos de gran interés”.

Quant a la majestuosa façana principal, està construïda amb pedra calcària del Garraf. Podem ressaltar les dues grans portes gaudinaines amb un magnífic treball de ferro forjat en la seva part superior. Hi veiem com dues serps, cargolades entre si, i que abracen la lletra “G” de Güell. Entre les dues portalades podem veure l’element més emblemàtic, l’escut de Catalunya, concebut com una semicolumna coronada d’un casc i una au fènix, símbol de la renaixença.

La següent casa que visitarem fou la Casa Batlló, situada al bell mig del passeig de Gràcia, al número 43, a l’“Illa de la Discòrdia”.

El passeig de Gràcia forma part de l’exemple del pla urbanístic Cerdà de l’any 1859. L’enginyer i urbanista Ildefons Cerdà va ordenar uns carrers paral·lels i amples, formant quadrícula i creant xamfrans. Així potenciava que els arquitectes poguessin fer grans i espectaculars cases.

Les activitats industrials de la ciutat i el comerç amb Cuba van afavorir tota mena de negocis i el desenvolupament d’una burgesia fortament enriquida que es feia veure fent-se construir cases o reformant la que havien comprat.

Aquest és el cas de les tres cases remodelades i reformades que trobem en l’indret esmentat. La incompatibilitat visual entre aquests edificis, contemporanis però ben diferents entre si, ha donat el nom de l’“illa de la discòrdia”: la Casa Lleó Morera, de Domènech

i Montaner (1902/1905), d’estil decorativista floral, amb figures al·legòriques i d’animals adossades; la Casa Mulleres, d’Enric Sagnier (1906), amb discret floralisme de caire rococó; la Casa Bonet, de Jaume Brossa, d’un classicisme poc brillant, i la Casa Amatller, de Josep Puig i Cadafalch (1900), d’estil arqueologista culte, amb un alt nivell de qualitat i originalitat (Puig i Cadafalch i Domènech i Montaner són els veritables prototipus d’arquitectes modernistes), i la Casa Batlló (1905), d’Antoni Gaudí. L’arquitecte va trencar amb l’academicisme historicista i va crear una obra molt més personal, més expressiva i simbòlica.

La casa Lleó Morera (1902-1905)

És el millor exemple d’estil floral de Lluís Domènech i Montaner, que és l’home renaixentista per excel·lència del modernisme català.

L’arquitectura de Domènech i Montaner presenta dos períodes:

Primer període. Des de 1873 fins a finals del segle XIX, amb col·laboració de Josep Vilaseca, en què es manifesten la influència arquitectònica d’Alemanya i les formes mudèjars. Un exemple és l’edifici de l’editorial Montaner i Simó (1880/1885).

Segon període. S. XX, plena consagració de l’estil modernista, caracteritzat pel color i la forma inquieta, amb una sàvia aplicació i un documentat eclecticisme.

La personalitat de Domènech resideix sobretot en l’entusiasme pels edificis que feia, condicionats en part per la gran facilitat en el dibuix i pel profund coneixement de la història de l’arquitectura, que li permetien triar i escollir en cada cas la forma més adient, inspirada en els estils històrics.

Domènech i Montaner va entendre la casa com una obra d'art total, en la qual ell feia de director d'orquestra i els músics eren els artesans que hi col·laboraven.

Des del vestíbul, passant per l'escala i l'ascensor fins al pis principal, la casa Lleó Morera presenta un dels conjunts més rics i ben conservats d'arts aplicades decoratives del modernisme:

Mosaic - Mario Maragliano.

Escultura - Eusebi Arnau treballà els dintells de les portes, on va esculpir una llegenda provençal. Alfons Juyol treballà en l'ornamentació floral de la façana.

Mobiliari - Gaspar Homar (els mobles, es troben al Museu d'Art Modern).

Ceràmica - Antoni Serra.

Pintura - Josep Pey.

Vitralls - Lluís Rigault.

La Sra. Francesca Morera fou qui encarregà la reforma de la façana el 1902, encara que després va resultar ser una casa feta de bell nou i plena de detalls d'ornamentació.

A la planta baixa hi havia un seguit d'arcs carpanells i trilobulats sobre columnes de marbre i capitells florals, amb escultures adossades a la façana i barana. Tot això desaparegué als anys quaranta del passat segle al fer-s'hi les obres de la botiga Loewe.

La casa va rebre el premi al millor edifici acabat l'any 1905, essent ressenyada a les millors revistes de l'època, com la *Il·lustració Catalana*, l'*Esquella de la Torratxa*, la *Il·lustració artística*...

La casa Amatller (1898-1900)

Cirici Pellicer ens la descriu a *Apoteosis de les arts decoratives*.

L'any 1898, l'industrial xocolater Antoni Amatller va comprar una casa al passeig de Gràcia per traslladar-hi la seva residència. Es tractava d'un edifici semblant a molts d'altres construïts al del segle passat a l'eixample, sense cap interès especial.

Dels edificis que formen l'illa de la discòrdia, aquest és el més antic (1898-1900).

El nou propietari va encarregar a Josep Puig i Cadafalch la remodelació de l'edifici. La seva actuació va afectar la façana, el vestíbul, el pis principal i les golfes.

Puig i Cadafalch es presenta com un mestre del modernisme català. Cal tenir en compte que Puig va ser un gran historiador de l'art i que no solament s'ocupà del romànic sinó que col·laborà en la *Història de l'art*, de l'Editorial Montaner i Simon, la qual cosa el posà en ple coneixement de tots els estils històrics. Aquest domini dels estils li va permetre utilitzar-los com i quan va voler. Igual que Domènech i Montaner, Puig va ser un perfecte eclèctic, més pur. En els seus edificis podem trobar traces de mudèjar, romànic, gòtic, s. XVI, plateresc, barroc i influències foranes, com el coronament de la casa Amatller, inspirat en les cases dels Països Baixos.

Amb tot això, Puig i Cadafalch comptava amb els seus col·laboradors, els artesans i artistes, a l'igual que Domènech. Artesans que Puig i Cadafalch va reunir per fer una obra d'art total i dotar-li de personalitat pròpia.

La façana que Puig i Cadafalch va pensar per a la casa Amatller és una lliçó d'unitat en l'ús d'una combinació de ferro, pedra i polícromia, austeritat de l'esgrafiament en groc i blanc, amb la repetició d'un sol dibuix geomètric. Les obertures de la façana són realçades amb ornamentació floral.

Al segon pis crida l'atenció una filada de 13 finestres entre columnetes. Les portes d'accés són decorades amb escultures, capitells i escuts. Les escultures s'adapten als possibles espais. És destacable el grup format per les dues portes desiguals; la diferència d'alçada, la soluciona amb un enginyós grup escultòric de Sant Jordi i el drac.

Al terra hi ha mosaics de tipus romà, rajoles de marbre blanc, arrambadors amb rajoles, sostres amb una rica combinació de bigues policromades i estucs esgrafiats. La tribuna, amb influències del gòtic flamíger, s'inspira en la capella de Sant Jordi del Palau de la Generalitat.

Casa Batlló (1905)

Situada al passeig de Gràcia, 43, de Barcelona, obra d'Antoni Gaudí, és, segons ell mateix, una visió del paradís. Se l'ha qualificat de "la millor mostra d'arquitectura domèstica de Gaudí".

Josep Batlló i Casanovas posseïa una casa de pisos de l'any 1870. L'any 1900 la volia enderrocar i construir-ne una de nova. Però pocs anys més tard va decidir restaurar-la.

Gaudí va rebre l'encàrrec, l'any 1905, de remodelar l'edifici.

Gaudí va restaurar l'edifici segons els seus criteris personals, fent ús del seu enginy, per crear una obra totalment nova, més expressiva, simbòlica, imaginativa i original. Tant que va trencar l'estil arquitectònic de l'illa, que passa a ser l'illa de la discòrdia.

La principal font d'inspiració en projectar i dissenyar la reforma de la casa fou la natura. Gaudí jugà amb la complementarietat de la naturalesa: món vegetal, món animal,

món mineral; amb les formes orgàniques i inorgàniques. Treballà tant amb les formes corbes com amb les geomètriques, més abstractes. Constantment fa referència al món marí: ones de mar, petxines, remolins...

Té un gran interès pel que fa a la creació, generació, gènesi i regeneració de les formes orgàniques.

Primer de tot destacarem l'escala d'accés al pis principal de la família Batlló. Aquesta és de fusta de roure, i ocupa tot l'espai. Les peces tallades de l'acabament dels esglaons agafen la forma de les vèrtebres de l'espina d'un monstre prehistòric. Podem ressaltar que entre el sostre i les parets hi ha una continuïtat, no hi ha racons, ni cantonades, segueix un joc de corbes, creades per l'erosió de les ones del mar. A més, per seguir evocant l'ambient marí, hi ha unes lluernes de vidres circulars, tal com si fos un submarí.

El pis de la família Batlló estava dividit en dues parts: els salons que donen a la façana del passeig i els salons i menjador més privat, que donen al pati de l'illa.

El sostre del saló central és de cel ras de guix i a la part central hi ha la forma d'un remolí. Aquest pot fer referència al món marí, com un moviment de corrents marines, i també a la idea de "generació de la natura". Les portes són de fusta de roure, tenen formes molt variades, els marcs corbats són ondulats, i poden obrir-se completament, transformant-ho en un únic espai. A la part superior hi ha petits vitralls de diferents formes rodones irregulars i de colors varis. En algunes de les finestres, portes i lluernes podem veure unes petites reixetes de fusta que permeten la circulació de corrents d'aire per tota la casa. D'aquesta manera, Gaudí va obtenir un sistema de ventilació.

Les finestres del saló principal són de guillotina i funcionen mitjançant uns contrapesos.

Les petites columnes de la tribuna representen les articulacions dels ossos, d'on unes plantes carnosos comencen a brollar. Amb això Gaudí fa esment, com en el remolí del sostre, a la regeneració constant de la creació.

Al costat del saló es trobava l'oratori, on hi havia la Sagrada Família, obra de Josep Llimona, un crucifix de Carles Mani, unes sacres de Josep Mª Jujol i el Sagrari de Joan Rubio.

Si anem cap a l'altra banda del pis, la part més privada, podem observar el cel obert, a través de la finestra. Del cel obert, en podem destacar tres aspectes importants, referents a la quantitat de llum que entra:

- El tractament cromàtic de les parets del cel obert, les quals estan revestides de ceràmiques, dominant el color cobalt i blau fosc a la part alta, i el blau i gris perla a la part baixa, està en relació inversa a la intensitat de la llum que cau des de la lluernia en forma de parabòlica.

- La projecció esglaonada del cel obert, essent a la part baixa més estreta i més ampla als pisos superiors, al coronament. Aquesta forma d'embut representa la quantitat de llum que el cel obert és capaç de recollir i canalitzar.

- La llum que poden captar les finestres, les quals són més amples a les plantes inferiors, mentre que als pisos superiors són més estretes.

Un cop arribem al menjador, podem contemplar el cel ras de guix, que pren la

forma d'un esquitx de gotes, la gota a partir de la qual s'inicien les ones imaginàries de la creació. Davant de la porta que duu al pati de l'illa, hi ha dues estretes columnes, les quals ens volen recordar el Pati dels Lleons de l'Alhambra de Granada (art hispànic musulmà), i se'ns mostren desgastades per una llarga erosió. Per a aquest menjador, Gaudí va dissenyar el mobiliari complet de roure que avui dia es conserva al Museu Gaudí del Park Güell.

El pati està decorat amb pedruscalls i jardineres recobertes de discs ceràmics i de trencadís de vidre i ceràmica de diferents colors, i hi predomina el color verd fosc que recorda el verdet que es forma als racons més ombrívols d'un jardí.

L'escala dels veïns, la pública, distribueix els diferents apartaments, dos per planta, al voltant de l'ascensor. Les parets estan estucades amb diferents tonalitats d'un suau gris perla. I segueix al mur i sostre amb un joc de corbes. L'arrimador alterna rajoles de color clar (blau i gris) i llises amb rajoles amb relleus que semblen desgastades per l'aigua.

Les portes dels apartaments no han estat numerades de forma habitual, sinó amb lletres, seguit l'ordre alfabètic. Quan arriba a lletra "G", inicial de Gaudí, de gènesis o generació, l'acabament de la barana, que a la resta dels pisos té una forma trilobulada, va ser substituït per un espiral. L'espiral és la forma de la nebulosa, la forma que pren la generació de tot el món creat. Les portes són de roure i estan treballades amb suaus relleus, representen formes geomètriques, abstractes i formes florals. La ferramenta de les portes va ser dissenyada per Gaudí. Primer de tot les modelava amb fang i després les passava al llautó.

La façana

El color de la façana s'ha comparat moltes vegades amb el mar. Efectivament, la façana és blavosa i verdosa, té la lluminositat de l'aigua que, travessada pels raigs del sol, es torna transparent, i el moviment de les ombres sobre les pedres i la sorra lluent recorda el fons marí.

Això s'ha aconseguit mitjançant el trencadís de vidres de colors i els discs ceràmics que la recobreixen i gràcies a l'ondulació de la paret. Tot plegat produeix la sensació del moviment d'un cortinatge gegantí.

A la tribuna veiem les fines columnes de pedra "marès" de Montjuïc, tot imitant les "tíbies"; per això s'ha donat el sobrenom a la casa de "la casa dels ossos", mentre que les formes encorbades dels buits recorden boques obertes, i per això li van atorgar el malnom de "la casa dels badalls".

Els balcons, de pedra de marès, representen unes petxines desgastades mentre que les baranes, de ferro colat i pintades d'ivori i d'or, semblen antifaços.

Així, la petxina s'associa a l'aspecte marí de la façana i l'antifaç ho fa amb la seva aparença de cortinatge, de manera que el trencadís de colors esdevé el confetti llançat per una immensa disfressa de carnaval.

El coronament de la façana el forma una torreta cilíndrica que acaba amb la creu de quatre braços, amb l'anagrama de Jesús, Maria i Josep, i una teulada ondulant recoberta (pel cantó del carrer) amb grans peces de ceràmica de diferents tons de color blau elèctric que formen escates.

La imaginació popular l'ha comparat moltes vegades amb el llom d'un animal prehistòric o amb el drac vençut per Sant Jordi

(representat per la torreta i la creu), o amb un peix, i també recorda les muntanyes de Montserrat, en especial la roca foradada.

I també se l'ha comparat amb el barret de l'arlequí, cosa que complementaria la disfressa que insinuen les màscares dels balcons i el confetti del trencadís de vidres de colors.

El Park Güell (1900-1914)

Fou un projecte urbanístic, la gran obra inacabada que van dur a terme el mecenes Eusebi Güell i l'arquitecte Gaudí. Una gran obra expressiva, imaginativa i rica en simbolismes, els quals anirem comentant.

Aquest parc fou declarat Patrimoni de la Humanitat per la Unesco l'any 1984.

Eusebi Güell va comprar l'any 1899 uns terrenys de 15 ha al barri de la Salut, a la vila de Gràcia, una zona coneguda com la muntanya pelada, un pendís de la serra de Collserola, amb la intenció de construir-hi un tipus de ciutat jardí, amb 60 cases, un temple grec i una columnata dòrica. El model de la ciutat-jardí fou el típic suburbi de cases amb jardí d'Anglaterra. Aquesta evocació britànica va inspirar que l'obra es denominés amb la paraula anglesa PARK. Pretenien que fos igual a "unos establecimientos ingleses de enseñanza con las viviendas de los estudiantes diseminadas en un parque particular y cercado, donde cada cual podía vivir a su aire, aunque respetando unas reglas para salvaguardar la vida en común y aislada." (Josep Mª Carandell: *Park Güell, utopía de Gaudí.*)

Per a ells, aquest gran projecte urbanístic havia de ser com un retir en plena natura, com un jardí poètic, pensat per ser una zona residencial enjardinada per a l'alta societat, allunyada de la ciutat i de la zona indus-

trial. El fet d'estar al cim d'una muntanya i fora de la ciutat era per a ells ideal i feia referència a la metàfora de "pujar al paradís, a l'edèn". "Volia ser una utopia o un projecte de societat perfecta encara que limitada".

Aquest projecte urbanístic va fracassar, ja que només es van vendre dues parcel·les de les 60 de què constava el projecte. Un cop es van aturar les obres d'aquesta ciutat-jardí, les prodigioses estructures aixecades entre la típica vegetació mediterrània amb l'entrada monumental (reixat de ferro forjat inspirat en les fulles de palmeres, els pavellons, l'escala de doble rampa, amb la coneguda iguana...), la majestuosa columnata d'estil dòric de la sala hipòstila, amb la gran plaça que sosté, i la mítica xarxa de viaductes, porxos, murs i terraplens... van quedar exclusivament per a l'admiració dels visitants.

Tant Eusebi Güell com Gaudí van voler que el parc fos inaccessible, com una illa, per protegir-la igual que una fortalesa. Fins i tot no va voler que fos accessible al tramvia elèctric, d'aquí que el Dr. Trias va escriure amb un evident humor negre, sobre la mort accidental d'en Gaudí: "El tramvia es va venjar d'ell per no deixar-lo passar pel Park Güell".

Gaudí va deixar de banda l'historicisme estilístic i va aplicar el seu propi estil, més personal, original i enginyós, i que es va inspirar en la natura, l'astrologia, la cultura clàssica, amb el Santuari d'Apol·lo a Delfos, l'alquímia (doctrina antiga i medieval, de caràcter experimental, sobre els fenòmens químics i que tenia per objectiu trobar la pedra filosofal i l'elixir de la llarga vida) i la religió catòlica. A més, es basarà en el poema líric *Garraf*, de Picó i Campanar (poeta i administrador del Sr. Güell). L'autor en l'ombra fou el mateix Eusebi Güell; són d'ell els temes, el lloc, els personatges i els símbols. Aquest poema es basa en el gran projecte, d'ell i del seu equip d'enginyers,

de portar aigua dolça d'una cova marina del massís del Garraf a Barcelona. Aquest poema es compara paral·lelament amb el personatge de Faust del poema de Goethe. Els dos eren constructors i maçònics. En el poema *Garraf* s'empra constantment el simbolisme i la terminologia de la maçoneria: mall, lògia, destrat... El vertader protagonista és "el treball" i, tal com diu la sentència llatina, "labor omnia vincit", el treball tot ho venç i tot ho aconsegueix. En aquest poema podem trobar semblances i idees totalment contradictòries i enfrontades com el catolicisme i la maçoneria.

Tot seguit anirem comentant els diferents elements que formen el parc.

Començarem per l'entrada principal del Park, al carrer d'Olot. Abans d'entrar convé d'observar uns elements:

- Al costat esquerre del mur de tancament, hi ha una merleta amb unes paraules: ALABA/POR —és una escriptura xifrada i amb les mateixes lletres es pot escriure "LABOR PAA", que en el manual de maçoneria significa "casa d'hospedatge", en anglès vol dir LODGE i en català LÒGIA—: és el temple o taller on es reuneixen els maçons per realitzar els seus treballs.

A més, cal comentar que el Sr. Eusebi Güell va firmar el contracte de compra de la finca el dia 29 de juliol de 1899, dia de l'onomàstica de Santa Marta, la qual va ser coneguda per haver acollit Jesús a casa seva per això fou escollida a l'edat mitjana com a patrona dels hostalers.

Güell volia fer una colònia acollidora i que vindria a ser com l'"hospitalària casa del treball".

El mur del parc està decorat amb franques blanques i vermelles, colors que correspo-

nen a l'antiga marina fenícia; això voldria dir que el parc vindria a ser com una illa o un vaixell. En altres paraules vol dir aïllament, inaccessibilitat, protecció. En aquest llarg mur decorat trobem uns medallons amb els mots Park i Güell. En el medalló apareix el mot 'park', amb «K», per confirmar que és un parc a l'estil anglès; a més, veiem dins de la "P" una estrella invertida, que significa que és un lloc esotèric, i una destal, que representa el símbol del treball. Cada medalló és diferent en la seva decoració, fent ús del trencadís.

Si observem una mica de lluny el conjunt de franges blanques i vermelles i els medallons, agafen la forma de les *vitols* del tabac, per al·lusió als negocis de tabac de la família Güell i Comillas a Cuba i a Filipines.

La porta principal d'accés al parc està protegida per la majestuosa reixa de ferro forjat, inspirada en les fulles de palmera i flanquejada per dos originals pavellons d'estil gaudinià. Amb aquests pavellons s'ha volgut escenificar el conte infantil *Hansel i Gretel*. El pavelló de la dreta vol ser el de la bruixa, ja que està coronat per uns bolets verinosos, i, a més, era la consergeria, on vivien un guarda i la seva germana. El pavelló de l'esquerra era el dels nens, està coronat amb una torre en forma de trompa i, a més, hi podem trobar el tema de l'ou com balla sobre l'aigua (representat per uns ferros prims i treballats), i finalment una doble creu de sis direccions. Els dos pavellons són recoberts de trencadís de ceràmica formant destrals, símbol universal del treball.

Gaudí va dissenyar els pavellons i el mur de tancament de tal manera que semblen dues serps enfrontades, la qual cosa significa que les seves forces agressives es neutralitzen mútuament, i són símbol de protecció, de pau i de salut.

Si ens posem de cara a la gran escal-

nata podem observar una gran riquesa d'elements i, darrere d'ells, una simbologia i una història. I és que Gaudí barrejava diversos símbols en un mateix element/objecte/edifici. Abans de pujar les escales, podem veure en els costats unes figures geomètriques de forma hexagonal, que poden ser còncaves o convexes, i que ens recorden les cel·les dels rucs de les abelles; això vol simbolitzar el treball, la vida en comunitat, tant en el sentit social com en l'espiritual i el moral.

En el primer tram, hi trobem unes formacions de corall, símbol de la pedra en brut o matèria primera, que l'alquimista i tot ésser humà que busqui la saviesa ha de purificar en el seu propi interior, en el seu laboratori de fusió o forn.

En el segon tram podem destacar un altre símbol, l'escut de Catalunya, que dona al Park el seu sentit catalanista, tal com ho sentia Gaudí. Dintre de l'escut, hi veiem el cap d'una serp, que simbolitza la defensa i protecció del poble davant de les plagues.

En el tercer tram, hi veiem la figura més popular i més atractiva de Gaudí: la iguana o drac, que simbolitza l'alquímia, representació animal i vivent del foc. Es va agafar de referència la iguana que es troba a la plaça de Nîmes, en honor al rei Francesc I, el qual era addicte a l'alquímia i tenia aquest animal per símbol.

En el quart tram, hi ha una figura de color marró, la part inferior de la qual és un trípode, semblant al que emprava la pitonisa de Delfos per donar l'oracle amb paraules intel·ligibles. Sembla que Gaudí va barrejar el trípode amb l'"Omphalos" de pedra que també estava al santuari d'Apol·lo a Delfos, recobert per una xarxa. Gaudí ho protegeix tot amb tres serps. Aquesta pedra també representaria la pedra filosofal de l'alquímia.

El plafó C (fila 6ª) representa el SOL de la primavera —barreja vida i mort.

El plafó D (fila 6ª) representa el SOL de la tardor —barreja vida i mort.

En el sostre ondulant, entre columna i columna, hi trobem els petits plafons amb les catorze llunes: sis llunes al voltant dels sols A i B; i quatre cada sol C i D.

Els catorze plafons petits tenen un gran interès estèticament, ja que suggereixen la lluna en els cicles creixent i minvant, del mes lunar i femení de 28 dies.

Es tracta del temple còsmic, del Sol i la Lluna, del principi masculí i femení, de la llum i el seu reflex, raó i sentiment, dia i nit, d'aquest món i del més enllà. D'aquí que la part del davant del temple sigui més lluminosa i la del fons estigui en l'ombra, inquietant.

Els temples maçònics estan també presidits per les imatges del Sol i la Lluna.

Per altra banda, la sala hipòstila es feia servir de mercat per a la venda de productes quotidians. El déu del comerç és Mercuri, d'on vénen els mots *mercat* i *mercaderia*, i, per tant, aquest temple és del déu Hermes-Mercuri.

Sobre el temple hi ha la gran plaça de la colònia, també plaça del teatre grec. La plaça està limitada pel davant pel banc ondulant, i a l'altra banda pel passeig de palmeres, unes de naturals i altres que imiten les naturals i són de pedra.

En el banc ondulant, tot jugant amb les corbes, es formen unes llotges per petits grups de persones, tal com podem veure en els teatres.

Per fer aquest banc, Gaudí va estudiar amb un jove obrer, assegut, per veure la forma més còmoda per asseure's els usuaris. Men-

trestant en Jujol preparava les peces de ceràmica (jugava amb la forma, amb els colors i les seves combinacions) per fer el trencadís.

El concepte, estructura, materials i idees... eren de Gaudí, i comptava amb la col·laboració dels artesans.

La idea de banc ondulant fa referència a les ones del mar, i per a Gaudí i Jujol tenia una estreta relació amb els records de la pesca en el mar del Tarragonès.

Josep Mª Carandell i Pere Vivas, a *Park Güell, la utopia de Gaudí*, ens afirmen el següent:

"El banco es una maravilla inigualada en su género, por su forma, colores, luminosidad, imaginación, contrastes, mezcla de arte humilde y elevado, rara vez logrados por otras obras del arte abstracto o en los collages."

Els camins per moure's pel parc també tenen la forma ondulant, i sumen uns 3 km de llarg, i també ho són els pòrtics i viaductes. El principal objectiu era fer còmoda la comunicació en el parc, des dels diferents indrets, i va emprar el mateixos materials del terreny.

Troblem tres pòrtics diferents:

- El primer, anomenat el pòrtic de la "bugadera". Totes les columnes són diferents, i en una trobem la figura adossada de la "bugadera", tot representant la Venerable Germana Maçònica. La forma del pòrtic és com d'una gran onada allargada, com si es volgués fer surf. Les columnes exteriors estan inclinades cap a dins per suportar el pes i la força de les terres.

- El segon pòrtic, anomenat "el brindis" per la forma de la columna, que sembla de copes de cava, pròpia dels banquets de cele-

bracions. Les columnes tenen forma helicoïdal, i també estan inclinades per suportar el pes de les terres.

- El tercer pòrtic està a sota del segon, i representa la manifestació simbòlica de la unió que ha d'haver-hi entre germans. Aquest pòrtic va fer pensar en els castells, les torres humanes, tan típiques en les terres vallenques, com a relacions humanes: ajudar-se uns als altres.

I referent als viaductes, com un mitjà de comunicació entre els diferents punts del Park, en trobem tres: alt, mig, baix. Gaudí comenta el següent:

“El asunto está en aumentar y hacer cómodas las comunicaciones de los diversos sitios del parque utilizando únicamente los materiales del mismo terreno”.

Els viaductes també agafen les formes ondulants, i tots tres són ben diferents. En la part superior hi ha el camí, i en els viaductes de baix i de dalt hi trobem decorant i acompanyant el passeig uns fantàstics i originals testos amb acàcies. En la part inferior, hi trobem una gran riquesa en la varietat de les formes de les columnes. En el Viaducte de Baix, les columnes imiten les palmeres, revestides de pedra del mateix lloc; és d'un sol pas. El Viaducte del Mig és una altra meravella, més complexa, ja que té una filera de columnes al mig, i crea un doble pas. Les columnes també imiten les palmeres, però amb la diferència que hi ha unes branques de pedra. En aquest via-

ducte hi ha la particularitat que, al mig del pas, hi ha el tronc d'un garrofer que en Gaudí va voler conservar. En el Viaducte de Dalt, les columnes són de tres classes: les més elaborades i polides formen el fust; altres mostren unes pedres que en sobresurten, i les terceres tenen els capitells de pedra o fang en descomposició. A més, veiem adossades a les columnes, per la part interior, uns seients amb respatller i mènsules als costats, com si fos un lloc de meditació i de treball. Les columnes dels tres viaductes estan inclinades per suportar els pesos.

Per últim, cal comentar la varietat de la vegetació. Podem trobar-hi pins, acàcies, palmeres, cedres, eucaliptus, xiprers, plataners, així com arbusts i petites plantes com romaní, farigoles, hibiscus, llorer i bugambílies, entre altres. Molts d'aquests motius tenen valor simbòlic, altres medicinal, altres defensiu, i altres decoratiu.

Tot junt forma un conjunt molt interessant, original, imaginatiu, simbòlic i expressiu.

Bibliografia

- NONELL, Joan Bassegoda. *Gaudí o espacio, luz y equilibrio*. Ed Criterios Libros, 2002.
- LAHUERTA, Juan José. *Casa Batlló*. Ed. Triangle Postals, 2001.
- CARANDELL, Josep M^a, i VIVAS, Pere. *Park Güell, utopia de Gaudí*. Ed. Triangle Postals.

M. Pilar Tarrada i Gol

27 DE SETEMBRE

Vilafranca del Penedès. Acte d'obertura de les 15enes Jornades d'Estudis Penedesencs.

A l'auditori del Fòrum Berger-Balaguer de Caixa Penedès es van encetar les quinzenes Jornades amb l'acte de presentació del llibre *Vint-i-cinc anys de recerca i bibliografia local*, l'Institut d'Estudis Penedesencs, publicació que sintetitza i commemora els precedents i primer quart de segle d'activitats de l'IEP. (Foto 2).

Va obrir l'acte el president de l'IEP, Joan Solé i Bordes, que es va referir al caire commemoratiu de l'acte, en vint-i-cinc anys d'activitat i quinze de les Jornades, i va voler constatar que des d'aquell ja llunyà 15 de maig de 1977 fins avui, vint-i-cinc anys després, el

camí ha estat llarg, però no han mancat mai ni la voluntat ni la constància des d'una perspectiva de servei al país, de la qual donen testimoni les activitats portades a terme: visites, exposicions, edicions de llibres, publicacions periòdiques o cicles de conferències. Vint-i-cinc anys viscuts amb constància en els més diversos entorns i aspectes de la cultura penedesenca són un punt de referència, una invitació a repensar amb una certa perspectiva aquests camins d'activitat, no pas la labor única de l'IEP, sinó tota l'àmplia panoràmica que el va precedir, la dels estudis i la bibliografia local al Penedès, i és això el que s'ha intentat fer en el llibre i l'exposició itinerant que posteriorment es va inaugurar.

Va remarcar Solé i Bordes que la represa social, política i, evidentment, també cultu-

(Foto 2)

ral dels anys setanta va determinar una evident cantonada en la història de casa nostra, i que l'avinentsa del quart de segle hauria d'arribar amb la perspectiva suficient per poder observar aquest passat, és a dir, per fer una valoració dels precedents més allunyats, dels paràmetres proposats pels grans mestres al primer terç del segle XX, de la constància dels anys difícils i també de la síntesi que de tot plegat n'ha fet l'IEP amb poc o més encert en aquests vint-i-cinc anys. També va insistir en el fet que la concepció que va inspirar la fundació de l'IEP no sols ha mantingut la seva vigència de forma prou evident, sinó que ha comptat amb justificacions complementàries. I ha estat així com, al costat del Penedès del passat, objecte de nombrosos i constants treballs de recerca, hi ha un Penedès, el del temps present, sotmès a nombroses sacsejades de procedència diversa, derivades en tot cas d'allò que ha estat definit com a component dels nous temps, condicions del viure del nou segle.

En aquest sentit va valorar la importància de comptar amb institucions i entitats que des dels diversos àmbits puguin esdevenir representants penedesencs amb un pes específic i fer sentir de forma clara la consciència de la gent de la nostra terra per tal que no quedar en el futur reduïts a un indret de comparsa que s'adapta a les necessitats metropolitanes.

En celebrar els vint-i-cinc anys de l'Institut, el seu president va fer constar el reconeixement a tantes i tantes persones i institucions —diputacions, consells comarcals, ajuntaments i entitats privades— que han col·laborat a fer possible la labor d'aquest quart de segle. Un agraïment —va dir— que té un caràcter molt més específic pel que fa a la Fundació Caixa Penedès, entitat que, des del primer moment, va donar la mà per a fer aquest camí que ara commemora el seus primers vint-i-cinc anys, un agraïment que —en paraules de

Joan Solé i Bordes— no es pot circumscriure a un esdeveniment i una celebració, perquè amb Caixa Penedès han estat vint-i-cinc anys de sintonia cordial, d'una entesa de criteris i d'una voluntat de fer les coses bé que mereix el més absolut dels nostres agraïments.

Per obrir les Jornades vam comptar amb la presència de Josep Massot i Muntaner, monjo de Montserrat i persona ben coneguda pels seus treballs i estudis de temàtica històrica i cultural i per la seva amplíssima labor a les edicions de l'Abadia de Montserrat, un segell editorial amb un plantejament cultural en la seva activitat que, a diferència del que avui, malauradament, és tan habitual en el panorama de l'edició en llengua catalana, prima el contingut per sobre de l'oportunitat en el mercat i així ha creat un fons editorial amb un pes específic extraordinari en la vida cultural catalana. El pare Massot és igualment el director de la revista *Serra d'Or* i ha publicat cap a una trentena de volums d'història de la cultura, que sovint fan referència a les Illes, la seva terra nàdiua.

La conferència inaugural de qui és el responsable de l'edició dels materials de l'inventari de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya va versar sobre el tema de *la labor de recerca en l'obra del Cançoner Popular de Catalunya* i ens plau poder-la publicar completa a les mateixes pàgines d'aquesta revista.

Tot seguit va prendre la paraula Angèlica Rodríguez, presidenta del Consell Comarcal de l'Alt Penedès, que va remarcar el sentit de les Jornades com a punt de trobada i reflexió de tots els estudiosos penedesencs i va felicitar l'Institut pels seus vint-i-cinc anys de constant activitat.

Va cloure l'acte el president de la Fundació Caixa Penedès, Josep Parera i Ripoll,

el qual es va referir al sentit de treballar per la terra, per la comarca com a àmbit natural en el qual es desenvolupen les activitats humanes. En el seu parlament va recordar igualment la gènesi i la voluntat de la fundació de l'Institut d'Estudis Penedesencs i com des del primer moment es va poder comptar amb l'afinitat d'objectius que determinen el suport i la voluntat de col·laboració amb l'obra social de Caixa Penedès.

Tot seguit, a l'Aula de Cultura del Fòrum Berger-Balaguer es va inaugurar l'exposició «Vint-i-cinc anys de recerca i bibliografia local, l'Institut d'Estudis Penedesencs», que va iniciar així, com les exposicions que l'han precedit, el seu periple itinerant per arreu del Penedès.

28 DE SETEMBRE

Vilafranca del Penedès. Segona sessió de les 15enes. Jornades d'Estudis Penedesencs.

A l'auditori del Museu de Vilafranca es van presentar les comunicacions, de l'àmbit d'història moderna i contemporània. En concret Manuel Bofarull i Terrades va parlar dels batlles d'Albinyana, i també de capitosts carlins al Penedès, a la tercera guerra carlina; per la seva banda, Pere Ferrando i Romeu va presentar una comunicació sobre l'aventura d'anar a les Amèriques, un exemple a Mediona; Joan Lluís Sivill es va referir al dia a dia de la nostra pagesia i, finalment, Maria del Mar Sánchez Hidalgo va presentar la comunicació sobre una aventura cinematogràfica a Vilanova i la Geltrú, en un treball realitzat conjuntament amb Joan Anton Sánchez Morillo.

A les 8 del vespre es va presentar el llibre *Martí Miret i Caraltó (la Granada, 1846-Barcelona 1896). De general carlí a coronel alfonsí*, de l'escriptor i estudiós Manuel

Bofarull i Terrades i publicat per l'IEP amb el suport del Consell Comarcal de l'Alt Penedès i l'Ajuntament de la Granada. La presentació va anar a càrrec del Ramon Arnabat i Mata, doctor en història per la Universitat Pompeu Fabra, director de l'IES El Foix de Santa Margarida i els Monjos i col·laborador de l'Institut Universitari d'Història Jaume Vicens-Vives, a més de membre de la Secció d'Història de l'IEP.

Arnabat va remarcar la tasca portada a terme en aquest treball que suposa l'aportació de nombroses dades sobre la tercera guerra carlina, especialment al Penedès, en base a l'amplíssima quantitat de fons consultades per l'autor, de forma que la seva lectura, en l'estil sempre amè característic de Bofarull, permet seguir els principals esdeveniments a Catalunya i Espanya durant una part del tan complex segle XIX. Es va remarcar igualment que l'edició de l'Institut d'Estudis Penedesencs es complementa amb una nòmina final de personatges amb una nota biogràfica de cadascun, una cronologia i índexs onomàstic i toponímic. En definitiva —va afirmar Arnabat— és un llibre que es llegeix com una novel·la.

Tot seguit el mateix autor va indicar alguns aspectes del llibre, així com detalls i anècdotes del procés de recerca de dades. Va cloure l'acte la presidenta del Consell Comarcal de l'Alt Penedès, Angèlica Rodríguez, entitat que ha col·laborat, juntament amb l'Ajuntament de la Granada, per tal de fer possible l'edició, la qual va remarcar la importància de la labor portada a terme per l'Institut d'Estudis Penedesencs en el decurs dels seus vint-i-cinc anys de constant recerca, sovint de la petita història local del Penedès.

4 D'OCTUBRE

Vilafranca del Penedès. Tercera sessió.
15enes Jornades d'Estudis Penedesencs.

A l'auditori del Museu de Vilafranca es van presentar les comunicacions en els àmbits de toponímia, literatura i llengua, medi natural i arqueologia. En concret, amb aportacions d'Ignasi M. Muntaner i Pascual sobre la Vallmoll del Penedès; Joan Solé i Bordes sobre les edicions de *La Ben Nascuda*, de Rodolf Llorens; Anna Mascaró i Montserrat Jané van parlar dels fòssils urbans, una activitat per descobrir la paleontologia dels carrers dels pobles i ciutats, i Joan Carles Alayo i Maria Carbajales van presentar una diagnosi del patrimoni històric de Vilafranca del Penedès.

A les 8 del vespre es va presentar l'edició dels «14ns Premis Literaris Penedesencs, Nit de Sant Jordi 2001», presentació que va estar a càrrec de l'escriptora barcelonina Mercè Foradada, resident a Vilanova i la Geltrú, llicenciada en filologia catalana i professional de la docència, a més d'autora de diversos llibres per a l'aprenentatge de la llengua catalana, recentment guardonada amb el premi Don.na 2001-02 per la seva novel·la *En el prestatge* publicada al gener del 2002.

En la presentació de l'edició dels treballs guardonats i dels seleccionats en la darre-ra convocatòria de la Nit de Sant Jordi, Foradada es va referir als lletraferits, aquells tocats per la paraula en un neguit del qual és impossible escapar. Obra d'aquests són els diversos relats que es publicaven en el llibre. Va fer igualment referència als autors amatents i aimadors de la poesia i els va animar a no rendir-se mentre hi hagi paraules. Per a Mercè Foradada el lector i l'escriptor són les dues cares de la mateixa moneda: tot escriptor és lector, i si un lector no és escriptor, és per pors col·laterals. Així va posar l'exemple de Salvador Espriu com a mostra de la dicotomia

entre el viure i l'escriure. La justificació de la lectura és en la seva opinió la necessitat que tots sentim de poder mantenir un diàleg amb les ments més selectes. La labor d'escriure és la de construir petits universos amb una llibertat infinita. Però, al mateix temps, totes les persones que escriuen volen que les llegeixin, d'aquí l'interès de la publicació i, en definitiva, l'interès per accedir a la convocatòria del concurs, que és l'estímul per escriure i la porta per poder ser llegit pels teus coterranis.

4 D'OCTUBRE

Vilanova i la Geltrú. Inauguració de l'Exposició itinerant «Tradició i desenvolupament, artesanía i indústria al Penedès contemporani».

A la seu de l'Agrupament Excursionista Talaia, es va presentar una nova estada d'aquesta mostra en un acte que va comptar amb la col·laboració de l'Agrupament Excursionista Talaia.

5 D'OCTUBRE

Vilafranca del Penedès. Quarta sessió i cloenda de les 15enes Jornades d'Estudis Penedesencs.

A l'auditori del Museu de Vilafranca es van presentar les comunicacions pertanyents a l'àmbit dels estudis i la bibliografia local al Penedès, que era el temàtic d'aquesta edició de les Jornades. Salvador Llorac i Santis va presentar una proposta d'elaboració d'una monografia local; Gener Aymamí i Domingo va comentar l'assaig *El Penedès a la meitat del segle XIX segons el diccionari Madoz*; Joan Solé i Bordes es va referir al mite de *Cartago Vetus* en la bibliografia penedesenca; Montserrat Cantí i Esther Callau van presentar una comunicació sobre la bibliografia local a les biblioteques del Penedès; Montserrat Iniesta i

Maria Garcia van parlar dels fons bibliogràfics i documentals en el nou projecte del Museu de Vilafranca/Museu del Vi, i Lluís Eroles i Josep Anton Plans van fer una exposició sobre els butlletins editats per l'Agrupació Filatèlica del Penedès (1948-1963).

Tot seguit, al saló de sessions de la Casa de la Vila, es va celebrar l'acte de cloenda de les 15 Jornades d'Estudis Penedesencs, amb la presentació de la nova revista *Del Penedès*. Va obrir l'acte el president de l'IEP, que va voler fer referència a un acte celebrat en aquell mateix saló al maig del 1988, amb el qual es va posar cloenda a les primeres Jornades d'Estudis Penedesencs. Mn. Joan Bonet i Baltà —presentat per la llavors presidenta de l'IEP Teresa Basora— va parlar del bisbe Morgades i del bisbe Torras.

D'això —va dir Joan Solé i Bordes— “ja en fa quinze anys, i és la sisena vegada que aquesta vilafranquina Casa de la Vila acull l'acte de cloenda de les Jornades. I, a més, s'escauen els vint-i-cinc anys de la fundació de l'Institut. Afegim-hi encara que les Jornades d'enguany em sembla que han de rebre una especial remarca per l'interès que han desvetllat tant pel que fa a la importància de les conferències i als llibres presentats, com, sobretot, pel nombre de comunicants i la nombrosa assistència a totes les sessions. Són motius per a parlar-ne, per a celebrar-ho i per fer-ne públic agraïment a l'Ajuntament de Vilafranca que sempre ens ha acollit amb singular reconeixement i estimació i que un any rere l'altre ens ofereix el seu millor suport i col·laboració”.

Tot seguit va comentar que la revista *Del Penedès* obria les seves pàgines justament amb el text fins ara inèdit d'aquell parlament que Mn. Joan Bonet va pronunciar en aquest mateix saló ara fa quinze anys i que seria, malauradament, la seva darrera conferència, una publicació que va qualificar com “un

intent de sintetitzar les millors virtuts de dues línies de treball en lletra impresa que han caracteritzat la vida de l'Institut en aquest quart de segle; primer va ser la de la *Miscel·lània Penedesenca*, de la qual fins al dia d'avui se n'han publicat vint-i-sis volums, i després la revista *Gran Penedès*, que vindria després i de la qual se n'han publicat 73 números”.

Va comentar igualment com, després d'un quart de segle d'activitat, la perspectiva de l'Institut d'Estudis Penedesencs continua sent la mateixa del primer dia: el Penedès com a sentit d'identitat, com a voluntat de pertinença i com a justificació del treball en els més diversos aspectes, aquells que tenen a veure amb el seu coneixement i amb la difusió dels trets que li són propis, i que per òsmosi natural són matèria d'identitat de tots els penedesencs. En un quart de segle —va comentar— “la concepció que va inspirar la fundació de l'IEP no sols ha mantingut la seva vigència de forma prou evident, sinó que ha comptat amb justificacions complementàries. I ha estat així com, al costat del Penedès del passat, objecte de nombrosos i constants treballs de recerca, ens hem trobat amb un Penedès, el del temps present, sotmès a nombroses sacsejades de procedència diversa, derivades en tot cas d'allò que ha estat definit com a component dels nous temps, condicions del viure del nou segle”. (Foto 3).

(Foto 3)

L'acte es va completar amb un parlament del president de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, Josep Santesmases, que presentà el projecte de creació de l'Institut Ramon Muntaner, Fundació dels Centres d'Estudis de Parla Catalana. En unes paraules de cloenda, l'alcalde de Vilafranca, Sr. Joan Aguado i Masdeu, va felicitar l'IEP per la commemoració d'aquest quart segle d'activitat i pels nous i constants projectes que s'estaven tirant endavant, entre ells la nova revista i la web que, per motius personals, no va poder presentar el seu creador, el professor d'informàtica Ferran Garcia.

10 D'OCTUBRE

La Granada. Presentació del llibre "Martí Miret i Caraltó (la Granada 1846 - Barcelona 1896). De general carlí a coronel alfonsí", de Manuel Bofarull Terrades.

El saló de plens de l'Ajuntament va acollir, amb l'assistència de l'autor del llibre, la presentació d'aquesta edició que ha estat possible amb el suport de l'Ajuntament d'aquesta població penedesenca de la qual era fill el biografiat. En va presentar l'edició i va remarcar les principals característiques el president de l'Institut d'Estudis Penedesencs i, tot seguit, tal com és ja de costum, el seu autor en va fer un comentari amb pinzellades anecdòtiques i de dibuix de tot un temps, una època i uns personatges.

18 a 20 D'OCTUBRE

El Vendrell. Presència a Entimostro.

Com en anys anteriors, l'Institut d'Estudis Penedesencs va ser present en aquesta fira d'entitats celebrada a la capital del Baix Penedès, un esdeveniment que va comptar amb una nombrosíssima assistència de públic, entre els quals hi havia també persones interessades

en les publicacions i activitats de l'Institut d'Estudis Penedesencs. (Foto 4).

EL VENDRELL, DEL 18 AL 20 D'OCTUBRE DE 2002

(Foto 4)

25 D'OCTUBRE

Sant Sadurní d'Anoia. Conferència de Josep Mª Muntaner i Pasqual sobre Sant Sadurní d'Anoia, passat i futur.

La biblioteca Ramon Bosch de Noia va acollir la conferència de l'economista i membre de l'Institut d'Estudis Catalans, Josep M. Muntaner i Pasqual, autor del llibre *Sant Sadurní d'Anoia i l'Alt Penedès*, publicat el 1969. Muntaner va proposar una reflexió, 33 anys després, sobre el passat recent i el futur proper, amb els reptes de llavors i els d'ara. Va presentar l'acte Francesc Llopart, regidor de Cultura de l'Ajuntament de la Capital del Cava,

acte que va cloure l'alcalde de la població, Joan Amat. (Foto 5).

Va encetar la seva exposició Josep M. Muntaner tot remarcant que era difícil fer una conferència amb un títol com aquest, de manera que intentaria parlar del futur però sense tenir gaires atribucions per fer-ho. Va recordar que en el llibre van col·laborar Arcadi Oliveras, actualment dedicat a l'economia del tercer món, i també Francesc Caminal, ara delegat de la Generalitat de Catalunya a Madrid. Va sorprendre que el llibre es titulés *Sant Sadurní d'Anoia i l'Alt Penedès*, tot i que el títol original havia de ser *Vilafranca del Penedès i Sant Sadurní d'Anoia i l'Alt Penedès*, però per exigències de l'entitat financera patrocinadora d'aquella edició el títol va quedar reduït, "tot i la meua oposició perquè es tractava d'un estudi de caire comarcal".

En la primera part de la seva exposició Muntaner va recordar aquell temps i com es veia el futur de Catalunya a partir del planejament territorial i urbanístic. Quan es va fer el llibre, fa 33 anys, a Espanya hi havia hagut el pla d'estabilització de l'economia espanyola que se n'havia anat en orris, l'Estat havia tancat la caixa, ja que no tenia diners, i es van haver de demanar al fons monetari internacional i al Banc Mundial, que els van deixar amb unes condicions de coses que s'havien de fer, i que es van complir. Llavors va ser quan va sortir el llibre, i va ser una onada de prosperitat de la qual Catalunya es va aprofitar amb una transformació amb uns ministres nous, de l'Opus Dei. "Nosaltres" —va comentar el conferenciant— "som d'un país —els Països Catalans— que tenim una gran tradició territorialista, que s'ha anat vivint des del segle XIX amb intensitat. Deia Puig i Cadafalch que

(Foto 5)

Catalunya era un país devastat pels mals governs; d'aquí que la Mancomunitat pretenia repartir per tot Catalunya la riquesa bàsicament concentrada a Barcelona, ja que llavors faltava infraestructura, faltaven carreteres, escoles... També Pere Mas i Perera en un dels seus editorials de la *Gasetta de Vilafranca*, el 1926, deia que calia mantenir la comunió espiritual entre la capital i les viles foranes, la comarca havia de ser la financera, però les comarques devastades corrien el perill de ser esborrades com un palimpsest sobre la pell vetusta de Catalunya”.

El planejament a Catalunya es va fer en temps de Franco, el primer va ser el Pla Provincial de la província de Barcelona, on apareixien ja les comarques de la Generalitat Republicana. El pla va ser aprovat el 1963, però no va tenir cap aplicació pràctica. Ja es parlava de la relació entre la capital i les comarques i de recuperar l'equilibri del poblament provincial de forma que els avantatges de la capital es fessin extensius a totes les poblacions. Allí es feien unes previsions de població per a l'any 2000. Llavors hi havia 2'5 milions d'habitants a la província de Barcelona, i es preveia que l'any 2000 es doblaria aquesta població. També es preveia el perill d'un atac nuclear i es preveia com reenviar la població de la capital.

També va recordar el conferenciant el Pla Director de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. “D'això de l'àrea metropolitana no se n'havia parlat mai i va ser una cosa nova, va sorgir no perquè ho encarregués Madrid, sinó perquè va ser una forma de treballar amb més comoditat, venia a contradir la divisió de la Generalitat Republicana, ja que el Penedès –Alt, Baix i Garraf– no formava part de la regió I, sinó de la Tercera, amb capital a Tarragona, una regió que es remarcava com de característiques agrícoles, amb alguns establiments fabrils. L'Àrea Metropolitana va definir les comarques al voltant de Barcelona. El Penedès

al principi no hi entrava però per radialitat va acabar entrant-hi, tot i no tenir tanta tradició industrial. Facilitava poder expandir l'aglomeració de Barcelona, com és el cas de Sant Sadurní amb el tema del TGV”.

Es a dir, que tenim greus problemes en el planejament del territori.

En un altre àmbit cronològic Josep M. Muntaner es va referir a la mundialització, una globalització que es considera imparable, però té efectes perversos, com en el cas de poder transferir rendes d'uns països a altres. En el 50 aniversari de les Nacions Unides va dir sobre la globalització o mundialització que el món havia d'afrontar dues forces oposades, la globalització i la fragmentació, amb la dialèctica que es planteja, amb uns fluxos financers que granegen i passen l'esombra pel món, però també es provoca que la gent cerqui refugi en grups petits, cosa que culturalment té un caire positiu pel tancament, però que pot donar origen a fanatismes. La globalització és un problema greu perquè no té contrast ni en l'àrea financera, i es pot arribar a produir una crisi sistèmica que pugui arribar a afectar el sòlid sistema financer.

A més del factor capital hi ha el factor feina i el factor terra. Pel que fa a la feina, tres quartes parts de la situació demogràfica del món és explosiva i una quarta part és recessiva, de forma que un estudi recent diu que la població als països industrialitzats, especialment a Europa, que a partir del 2005 fins al 2050 baixarà en nombres totals i absoluts, hi haurà quaranta milions de persones menys, tot i que pot créixer de capital humà. Al món hi haurà un país industrialitzat que creixerà molt demogràficament, seran els EEUU que creixerà en aquest període 115 milions d'habitants. De manera que es preveu que aquest continuï sent el centre de l'economia mundial. Tot i que és evident que els demògrafs de vegades s'equi-

voquen. També sembla que la recerca creixerà als EEUU en relació a Europa. Pel que fa al factor terra, com a aplicació de la globalització, un món sense fronteres vol dir que en l'ecumenòpolis hi haurà a Europa illots industrials i d'innovació; s'assegura que no hi haurà al món regions equilibrades, sinó regions competitives internacionalment, i la resta del món viurà com a difusió del que fan en aquests illots. Catalunya no ho és, però té possibilitats en el futur de ser un d'aquests illots.

La ubicació del Penedès fa que estigui experimentant ara el creixement i la complexitat de conjugar la dinàmica del seu propi creixement i els processos centrífugs dels que s'instal·len fora de Barcelona. Es va preguntar el conferenciant quines lliçons podem treure d'aquesta ràpida visió del Penedès del passat i en el món. Per una banda, que cal tenir una visió clara de fronteres obertes arreu de Catalunya, però que és un ball de bastons perquè la regió metropolitana de Barcelona i Catalunya en general és un lloc cobejable com a futur illot a nivell mundial, i serà un ball de bastons amb uns gegants. També hi ha una lliçó en el sentit que l'emigració inundarà tot Catalunya, tant si hi ha feina com si no, de manera que si Catalunya no prospera en la mesura d'aquest creixement hi pot haver problemes. L'economia del saber serà la del món futur, eixos amb universitats i centres de recerca, mentre que Catalunya és un centre de recerca adaptativa, que vol dir que adapta en general coses que han fet altres.

Hi ha també la possibilitat de mentalitzar-nos que els països catalans formem part d'un possible arc catalanooccità, una regió transfronterera fins a Montpeller, un eix de creixement important, i en aquest té valor augmentar-hi el creixement econòmic però de qualitat, amb recerca i innovació. Cal remarcar també la necessitat de prendre consciència que el Penedès és una àrea de descongestió de la

zona metropolitana de Barcelona, cal que això es pugui digerir, es pugui repensar i tenir una relació dialèctica, un tema important que necessitat d'estudis i la butxaca plena d'arguments. Oriol Nel·lo diu que el dilema no és entre vinya i indústria sinó entre depredació i qualitat. Cal afermar més la personalitat de la comarca, tenir consciència que és una àrea de descongestió però que no es tracta de la unió de Barcelona amb cada població, sinó de tenir la comarca com a mitjancera. Si hi ha una forta identitat o personalitat comarcal, tot el que vingui permetrà que tinguem un diàleg, una força, i la comarca davant del que pugui venir podrà tenir una empenta.

26 D'OCTUBRE

Vilafranca del Penedès. Trobada de la Secció d'Ornitologia.

A la secretaria vilafranquina de l'IEP, la Secció d'Ornitologia va preparar una trobada oberta a tots els aficionats ornitòlegs, per tal d'ajudar a organitzar i preparar sortides i xerrades, activitats renovades d'aquesta secció.

26 D'OCTUBRE

Banyeres del Penedès. Reunió del Grup de Toponímia.

A la reunió trimestral del Grup d'Estudis Toponímics van acudir representants de Banyeres, Sant Pere de Riudebitlles, la Granada, el Vendrell, Albinyana, Olesa de Bonesvalls, Vilanova i la Geltrú, Sitges, Gavà, Vilafranca i Calafell. Després de l'habitual intercanvi de documentació i informacions, es va donar compte de l'estat dels treballs de toponímia del Vendrell, Sant Pere, Olesa, Canyelles, Olivella i Vilafranca, alguns d'ells molt avançats i de publicació no gaire llunyana. En aquest sentit, es va celebrar l'inici del recull de noms de lloc de Banyeres. També es

va donar compte d'altres treballs d'onomàstica (renoms) i d'història que alguns dels nostres consocis estan duent a terme, en període vacacional de llurs dèries toponimistes. En Morgades va posar els assistents al corrent sobre l'estat del seu estudi sobre el nom «berlas» (origen de «Riudebitlles») en la toponímia occitana. Es van fer comentaris sobre alguns casos polèmics de toponímia de la comarca i es van posar a prova els coneixements dels assistents sobre senyals i fites de terme i de propietat. Finalment, es va escollir Pere Cuscó Pi com a vocal de la secció a la Junta de l'Institut per a l'any 2003.

27 D'OCTUBRE

Sitges. 97 visita Coneguem el Penedès.
Un passeig per la vila de Sitges dels «americanos».

Aquesta segona visita recent a la vila de Sitges es va acompanyar d'una passejada pels carrers de Sitges tot contemplant les cases colonials dels «americanos» de finals del segle XIX i de la visita al palau i museu de Maricel. La sortida es pot resumir dient que va ser una gran visita, acompanyats i guiats per la Srta. Blanca del grup de turisme «Agis» i pel bon clima mediterrani.

Per poder comentar les cases dels «americanos» cal mirar enrere i recordar el que succeïa a Sitges en la segona meitat del segle XIX, en ple procés d'industrialització al nostre país. Sitges també hi va jugar un paper important, tan a nivell social com econòmic com i, és el que ara ens interessa, cultural. Cal recordar que en aquest procés un dels elements clau són les vies de comunicació. A Sitges eren molt escasses. Sols hi havia la carretera per anar a Vilafranca. Per això, el 1879 s'inaugurà la carretera a Barcelona per les costes del Garraf. I el 1880 arribà el ferrocarril a la població. Fou possible gràcies a un «americano», Francesc

Gumà, que el va promocionar i pagar. Des d'aquest moment el ferrocarril va tenir un paper molt important: tot comunicant Barcelona amb Sitges va facilitar l'arribada de visitants, molts dels quals anaven als banys de mar de Sitges. Pels mateixos anys es va urbanitzar la zona que va des del carrer Jesús fins a l'estació del ferrocarril i a la carretera, creant els carrers Progrés (actualment Illa de Cuba) i Ferrocarril, actualment Francesc Cambó. És el que podríem anomenar «l'eixample de Sitges». Se'n féu càrrec el mestre d'obres Jaume Suñer Juncosa i és conegut com el «barri dels americanos».

Dins d'aquest eixample, i aprofitant l'eufòria econòmica i social, es van anar aixecant nous habitatges amb diferents llenguatges arquitectònics i creant un barreja d'estils històrics, fet que convertia Sitges en una vila eclèctica.

La classe burgesa industrial va preferir unes cases inspirades en el neoclassicisme, amb pocs detalls decoratius. I els «americanos» que optaren per residir a Sitges, o d'altres que es van instal·lar a Barcelona però estiuiejaven a Sitges, on es feren una casa dins d'un corrent eclèctic —neogòtic i renaixentista fins a finals del segle XIX, i modernista a partir del 1900—. Visitarem algunes d'aquestes cases, que tot seguit recordem.

Casa Bonaventura Blay. Coneguda també com «Villa-Avelina» o «Hotel el Xalet» i situada al carrer Illa de Cuba, núm. 23-25. Data del 1901. Bonaventura Blay, entre d'altres negocis, estigué ficat, a partir del 1900, a la societat anònima Vichy Catalán. Casa modernista amb elements d'arquitectura neogòtica d'estil mediterrani, més esvelt.

Val la pena una visita a aquesta casa que ha conservat pràcticament tota la decoració original, i mobiliari, llànties, rajoles, arrambadors... Trobem elements decoratius a

les gàrgoles, baranes (amb dibuixos geomètrics quadrifolis), les finestres amb arcs ogivals...

La majoria de les cases dels *americanos* tenen una torre, des de la qual el propietari observava l'arribada dels vaixells. A més tenien un jardí amb gran varietat de plantes, algunes d'exòtiques, que els recordaven els jardins tropicals que van deixar a les Amèriques. En tots aquests jardins trobem a l'entrada dues palmeres, com un simbolisme de benvinguda.

Casa Sebastià Sans. D'estil neogrec, de Jaume Suñé Juncosa. Data del 1883, i fa xamfrà amb els carrers Illa de Cuba i Sant Isidre. És única per la seva disposició. Trobem les inicials dels seus propietaris en dos medallons a la façana. Sebastià Sans, barceloní de naixement, s'estableix a Sitges a començaments del 1880. Era fabricant de licors i beuratges medicinals. També fou periodista, poeta i polític.

Cases Catasús Planes. Estil eclèctic, amb característiques arquitectòniques neogregues. Arquitecte Jaume Suñé Juncosa, construïda el 1898. Es troba situada al carrer Sant Isidre, núm. 31, 33 i 35, i actualment hi trobem ubicat l'hotel Romàntic.

Un cop més, ens trobem davant del gust de Suñé pel neogrec, amb peveters, capitells corintis i trifolis.

Els constructors de les tres cases foren els germans Catasús i el seu cunyat, Josep Planas. En tornar de Cuba van constituir una societat i es dedicaren al comerç, transport i refinament de petroli.

En la visita vam poder admirar el seu jardí, amarat de frescor per l'ombra dels seus arbres, tot evocant el passat americà. I també vàrem contemplar les dues palmeres de benvinguda.

Casa de Pere Carreras. Estil modernista. Obra de l'arquitecte Pujol i Brull, construïda l'any 1906 i situada al carrer Francesc Gumà, núm. 23. Hi trobem les característiques pròpies del modernisme: trencadís, ferro forjat, elements vegetals, decoració floral, esgrafiats...

A la porta d'entrada a l'habitatge, dins del vestíbul trobem que es trenca la simetria a l'estar la porta en un costat. Hi podem trobar les inicials del propietari, PC. Pere Carreras va vendre la casa a Pau Bonebeig l'any 1923 i se'n tornà a Amèrica.

La casa del rellotge o casa del Cap de la Vila. Casa modernista del 1913-1915. Hi destaquen els esgrafiats, els trencadissos i el forjat de les baranes. Construïda per l'americano Pere Carbonell Mestre. Quan va tornar, enriquit, tingué la idea de fer pisos per llogar, vist el creixement de la vila. Cada pis disposava de la seva pròpia porta d'entrada. La planta noble se situava al segon pis, amb una tribuna.

Casa de Severià Virella. Construïda el 1906 per Gaietà Buigas i situada al carrer Jesús núm. 16. Estil eclèctic, amb característiques del neogòtic nòrdic. S'hi troba el totxo vist com a element decoratiu. Hi ha una torre-castell, la qual sols es veu des del jardí de la casa. El capdamunt de la façana té l'acabament en forma d'escaleta, com la casa Ametller de Barcelona, clara influència de l'arquitectura nòrdica.

Mercat Vell. Va ser projectat el 1889 per Gaietà Buigas, arquitecte assessor municipal, i acabada el 1893. Fou la seva primera obra. Està constituït principalment per dos elements: ferro i maó vist. Hi trobem una sola nau amb dos vessants i una porta d'entrada formada per un gran arc i una marquesina de ferro colat.

Ajuntament de Sitges. El trobem situat on havia estat el castell de Sitges, enderrocat el 1889. El nou edifici el projectà

Salvador Vinyals, arquitecte de caire clàssic. Se li va demanar un edifici que reunís elements medievals i gòtics per tal de recordar l'antic castell. Les baranes estan decorades amb formes romboïdals, amb quadrifolis a l'interior i obertures de tipus medieval. A l'interior veiem arcs ogivals i el sostre apetzinat, típic de l'estil gòtic.

Però aquells «americanos», tot tornant, tenien dues ambicions. L'una, fer-se una casa d'estil colonial per mostrar la seva fortuna. I l'altra, construir un gran panteó per descansar eternament. Per això val la pena anar al cementiri de Sitges i descobrir la seva riquesa arquitectònica i el seu simbolisme. Hi podem trobar escultures de J. Llimona, M. Fuxà, F. Marés, A. Mariotti i A. Vallmitjana, entre d'altres.

Seria interessant de poder visitar aquest cementiri en un futur, tot seguint el cicle de visites als cementiris de la nostra comarca iniciat al de Vilafranca al passat mes de maig.

Ja acabat el passeig pels carrers del barri dels «americanos» de Sitges ens varem dirigir cap a mar, cap al Racó de la Calma, per visitar-hi dos edificis singulars: el museu sitgetà i el palau Maricel.

L'any 1909, Miquel Utrillo havia conegut, a través de Ramon Casas, Mr. Deering, un milionari americà. Aquest va quedar enamorat de Sitges i va voler comprar el Cau Ferrat, però li fou impossible, així que comprà l'edifici del costat, l'antic hospital de Sant Joan (segle XIV), per tal de fer-s'hi el seu palau. Li costà 10.000 pessetes, tal com consta a l'escriptura datada el 1910. Anys més tard Mr. Deering compraria les vuit cases de pescadors de davant per fer una ampliació. Va demanar a Miquel Utrillo les gestions i les obres per dos palaus, que s'allargaren en el període 1910-1917. Així va tenir Mr. Deering dues residèn-

cies, l'una per a l'estiu i l'altra per a l'hivern. L'origen del nom del conjunt residencial, Maricel, el va suggerir Utrillo, tot fent un homenatge al poeta Àngel Guimerà i a la seva obra «Mar i cel». Així els dos edificis es coneixen com a Maricel de mar i Maricel de terra.

En el museu Maricel de mar podem destacar les col·leccions del doctor Pérez Rosales, el qual va donar a Sitges unes dues mil obres, procedents d'èpoques i estils diversos, entre romànic i renaixement. També hi trobem la col·lecció marinera d'Emerència Roig, un estudiós de la pesca i la marineria que va reunir una important conjunt d'instruments nàutics, arts de pesca, maquetes de vaixells, dibuixos... S'hi pot contemplar així mateix la pinacoteca municipal, amb una interessant col·lecció de pintures d'artistes vinculats a Sitges, des del romanticisme fins al segle XX com ara Joaquim de Miró, Arcadi Mas i Fondevila, Joan Roig i Soler... de l'Escola Luminista. Del modernisme trobem obres de Russinyol, o el retrat de Deering per Ramon Casas. Del noucentisme, obres de Joaquim Sunyer.

Podem destacar la sala gòtica i el vestíbul de la residència. També la sala de Josep Maria Sert, on es troben els plafons de tela pintats per aquest artista: 6 murals amb al·legories de la primera guerra mundial (1916-1917). A l'antic vestíbul de la residència de Charles Deering es troben els plafons de tela pintats per Josep M. Sert, que Deering es va endur als Estats Units, el 1921, i que van ser recuperats pel doctor Pérez Rosales el 1968. Cal destacar la sala gòtica, estructura originària de l'antic hospital, amb unes arcades de mig punt. Hi trobem un immens finestral mirador amb vistes al mar.

Les dues residències, Maricel de mar i Maricel de terra, estaven unides per un pont cobert sobre el carrer Fonollar. El palau de Maricel de terra, residència d'hivern de Mr.

Deering, és una obra eclèctica, amb molts elements historicistes. Però alguns trets avancen l'aparició d'un estil, el noucentisme, que propugnava el retorn a les formes clàssiques. Als claustres i a les terrasses del Maricel, on l'arquitectura juga amb la llum, la proximitat del mar i el paisatge del massís del Garraf, és on aquesta tendència és més visible. Interiorment, el Palau reproduceix l'ambientació característica de molts edificis modernistes. Cal destacar el saló d'Or i el saló blau com grans espais de reunió concebuts per a la presentació de mobles i ferros forjats, tapissos, brodats, pintura antiga i moderna. Deering era un gran amant de l'art hispànic i li va encomanar a Miguel Utrillo que cerqués portalades i finestres gòtiques, reixes i altres elements arquitectònics procedents de Jaca, Valladolid, Salamanca... Els elements antics i l'obra nova s'integren en l'arquitectura original en un tot harmònic. Va tenir la col·laboració d'un grup d'artesans de Sitges que va orientar i dirigir. També podem fer esment de les terrasses i del claustre.

M. Pilar Tarrada i Gol

30 D'OCTUBRE

Torrelavit. Inauguració de l'exposició itinerant «Cent referents gràfics històrics del segle XX al Penedès».

Al Casal de Cultura de la població es va presentar una nova estada d'aquesta mostra en un acte que va comptar amb la col·laboració de l'Ajuntament de Torrelavit.

10 DE NOVEMBRE

60 Sortida a peu pel Penedès.

De la Muntanyeta a Olèrdola i tornada per Fontanilles.

En aquesta sortida, organitzada conjuntament amb el Centre Excursionista del

Penedès, es va realitzar, en gran part, l'itinerari número 1 del llibre «Caminem per l'Alt Penedès», publicat pels amics J. Domènech, G. Espuñes i F. Masachs.

En ple estiu de sant Martí i amb una temperatura que arribà a vint-i-tres graus, es va començar l'excursió passades les nou del matí, amb la concurrència de cent catorze persones d'arreu del Penedès, a les quals es va lliurar el relat individualment. El seguici passà per davant de la ruïnosa masia de la Muntanyeta, que ja no seria centre d'un parc de vacances car pocs dies abans s'havia desestimat definitivament el projecte. Tot seguit, la llarga corrua es traslladà fins a una balconada damunt cal Ximet i la Vall d'Olèrdola, mirador que ofería una matinera i espectacular visió del paisatge olèrdolà. A la poca estona i amb bon sol, s'esmorzava en una gran esplanada rocallosa situada darrere de cal Castellví. Represa la caminada, es va recórrer el fondal de la Seguera per baixar a la font de l'Avellaner, que ofería un regular doll. Eixits d'aquesta fontana per mitjà d'un nou corriol, més enllà una bona colla de valents excursionistes s'atansà fins a l'elevada font de l'Ametlló, mentre el gruix de l'expedició seguia vers la font de l'Alba, que en aquesta ocasió rajava, si bé l'aigua era un xic tèrbola, però de bona qualitat. D'aquesta deu es va sortir per pujar fins al castell d'Olèrdola, on es reuní tota l'assistència.

Sota els cingles de la fortalesa i albirant l'entorn de la part del migdia marítim, l'experta arqueòloga M. Rosa Senabre es brindà a fer una detallada i entenedora explicació sobre el passat d'Olèrdola. Després va fer el mateix al Pla dels Albats, on precisà dades sobre la necròpolis antropomorfa de l'indret, desinteressada actuació que agraïm sincerament.

De les restes de la capella de Santa Maria es baixà fins a la font de Fontanilles,

lloc de reunió, descans i tast de l'aigua més acreditada de la rodalia. D'ací els caminaires vorejaren la riera de Vilafranca fins a la carretera de Moja, deixant-la a la breu estona per continuar directament a la Muntanyeta per un fondal immediat, fins a arribar a l'aparcament a quarts de dues.

Finalitzada l'excursió, un grup s'apropà fins a Moja on, després de contemplar l'antiga torre del poble, gràcies a les gestions d'en Domènech, teníem concedida l'oportunitat de visitar la primitiva esglesiola romànica de Sant Cugat i l'església parroquial de Sant Jaume, del segle XIX.

Resumint, una concorreguda excursió cultural en un dia gairebé d'estiu.

7 A 10 DE NOVEMBRE

Vilanova i la Geltrú. Presència a la Fira de Novembre.

Com en anys anteriors, l'Institut d'Estudis Penedesencs va ser present en aquesta fira, en concret en l'apartat d'entitats, celebrada a la capital del Garraf. La presència i el pas de públic van ser nombrosos i constants i no van faltar persones interessades en les publicacions i activitats de l'Institut d'Estudis Penedesencs.

17 DE NOVEMBRE

Vilanova i la Geltrú. II Concert de 25è aniversari de la fundació de l'IEP, a càrrec del Cor Orfeó Parroquial del Vendrell.

Al vilanoví Teatre Principal el Cor Orfeó Parroquial del Vendrell oferí un magnífic concert, amb el complement d'un recital verdaguerià i de peces populars. L'acte va estar presidit per la regidora de Cultura de l'Ajuntament de Vilanova, Teresa Llorens, enti-

tat que donava suport a la celebració, i presentat per Montserrat Lago.

Dirigida per Montserrat Meneses, la prestigiosa formació vendrellenca va presentar a la primera part la interpretació de la *Missa Brevis St. Joannis de Deo*, de Joseph Haydn, per a cor mixt i soprano solista, violins, violoncel, contrabaix i orgue, amb la soprano solista Natàlia Casasús. A la segona part va presentar el muntatge *Verdaguer i el repertori popular*, amb Joan Fontana com a rapsoda i el guitarrista Josep Colomines, a més del Cor Orfeó Parroquial. Tot plegat una vetllada magnífica que va fer les delícies del públic que omplia el teatre i que va posar en evidència el magnífic nivell aconseguït per la formació vendrellenca. (Foto 6).

(Foto 6)

23 DE NOVEMBRE

Vilafranca del Penedès. Trobada de la Secció d'Història.

A la taverna del Museu de Vilafranca/ Museu del Vi, la Secció d'Història va preparar una primera trobada oberta en la qual feia una crida als joves historiadors i estudiants d'història per tirar endavant la secció. De l'encontre en van sortir diverses iniciatives i punts de vista en la perspectiva de línies de treball i activitats que cal anar concretant.

(Foto 7)

24 DE NOVEMBRE

Banyeres del Penedès, el Vendrell. 98 Visita
Coneguem el Penedès. Dos escultors lligats al
Penedès: Josep Cañas i Apel·les Fenosa.

En un dia més que plujós una bona representació de l'IEP ens vam aplegar al Museu Josep Cañas, a la seva casa pairal a Banyeres del Penedès, on vam poder realitzar una completa visita guiada a aquest museu inaugurat el passat 30 de juny i que acull una part ben significativa de qui va ser indubtablement un dels grans artistes penedesencs del segle XX. La mostra va ser comentada per personal responsable del Museu, amb intervencions ben notables del consoci Joan Jané, expert coneixedor de la vida i l'obra de Josep Cañas. (Foto 7).

Tot seguit, i també sota la pluja, ens vam traslladar al vendrellenc Portal del Pardo, on visitarem el nou Museu Apel·les Fenosa inaugurat el passat mes de juliol i que aplega un

conjunt molt important de la producció escultòrica d'aquest artista tan relacionat amb el Penedès. Aquest magnífic conjunt va ser comentat pels consocis Joan Jané i Joan Solé i Bordes que van remarcar els principals aspectes de la biografia de l'escultor i la seva relació i línies de referència amb Josep Cañas, tota vegada que som davant dos conceptes de referència diversa en la producció artística. La visita va comptar amb la col·laboració de les fundacions Josep Cañas i Apel·les Fenosa. (Foto 8).

(Foto 8)

29 DE NOVEMBRE

Calafell. Inauguració de l'exposició itinerant «Tradició i desenvolupament, artesanía i indústria al Penedès contemporani».

A la sala de les dependències municipals de la platja, es va presentar una nova estada d'aquesta mostra itinerant en un acte que va comptar amb la col·laboració de l'Ajuntament de Torrelavit.

30 DE NOVEMBRE

Vilafranca del Penedès. III Concert del 25è aniversari de l'Institut d'Estudis Penedesencs, a càrrec de l'Orquestra de Cambra del Garraf.

L'Auditori del Fòrum Berger-Balaguer de Caixa Penedès, entitat que patrocinava

aquest extraordinari esdeveniment, va acollir el darrer dels concerts commemoratius dels vint-i-cinc anys de la fundació de l'IEP. Per a aquesta ocasió va ser convidada l'Orquestra de Cambra del Garraf, amb Gabriel Vintó com a concertino-director. Aquesta prestigiosa formació penedesenca va oferir un completíssim concert, que va fer les delícies del públic que omplia en la seva totalitat l'auditori, entre el qual hi havia l'alcalde de Sant Sadurní d'Anoia, Joan Amat, el regidor de Cultura de l'Ajuntament de Vilafranca, Patro Recover, i el president de la Fundació Caixa Penedès, Josep Parera. El programa es va centrar en música catalana del segle XX, amb obres de R. Lamote de Grignon, Joan Manén, Xavier Montsalvatge, Enric Morera i el vilanoví Eduard Toldrà. (Foto 9).

(Foto 9)

5 DE DESEMBRE

Vilafranca del Penedès. Conferència del professor Antoni Gavalrà sobre «Les fonts orals i la recerca històrica».

L'Auditori del Museu de Vilafranca va acollir, amb la col·laboració de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, la Diputació de Barcelona i el Museu de Vilafranca, una conferència del professor Antoni Gavalrà sobre «Les fonts orals i la recerca històrica» dins del cicle dedicat a la memòria oral. El conferenciant, professor d'història contemporània de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, va ser presentat per Josep Santesmases, president de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana.

D'entrada Gavalrà va remarcar que en la història contemporània, si es fa història oral, aquesta no és positivista, però aquest és un àmbit desprestigiat a la Universitat perquè sovint els cronistes exageraven en relació amb el poble del costat i això ha fet mal a la història oral. És cert que la història oral està contaminada, però la història escrita també ho està i el pas de l'una a l'altra sovint és molt tènue. Per altra banda, a la font oral se li demanen coses que a la font escrita no s'exigeixen, com el fet que sigui més d'una persona que afirmi una cosa per tal que pugui ser considerada certa.

Per al conferenciant basar-se en la història oral és donar veu als que no en tenen. Fa cent anys no sabien escriure, de forma que la història oral introdueix la vida de les persones, aquella que no s'ha escrit, en la història. Així la història oral és la història del temps present i en la història social es pot dir que hi cap tot, hi caben els desvalguts i els emperadors. Va remarcar també com a Catalunya no hi havia tradició en l'estudi de la història social, per

tant, no hi ha història oral. En realitat tots tenim tres memòries al cap: la personal o autobiogràfica, és a dir, la individual i el passat d'un mateix; una altra és la memòria col·lectiva o social, la de la nostra pertinença al grup; i finalment tenim una memòria històrica, una memòria de grup vista des de fora, sense haver-hi participat. La història oral és en realitat la interpretació que podem fer d'aquesta història.

El professor Gavalrà va assenyalar que en història oral cal saber captar per què es diuen i per què no es diuen les coses, i en aquest sentit va exposar un conjunt de tècniques que poden ajudar en la recerca de la història oral. Així les preguntes no han de ser buides i han de tenir intencionalitat, també cal fer repreguntes per veure si s'ha dit la veritat, a la vegada que s'ha de saber veure si es relativitzen els fets. Al mateix temps s'ha d'evitar dirigir l'entrevista amb preguntes tancades, i si la persona que tenim al davant no vol parlar no s'ha de forçar la situació. La història oral, va explicar el conferenciant, està relacionada amb la sociologia, l'antropologia, el folklore, l'excursionisme i la geografia. Les cròniques o repertoris folklòrics van ser els inicis de la història oral, i caldria veure fins a quin punt abans del segle XX les fonts escrites no tenen la història oral a dins, com succeeix amb els processos judicials. (Foto 10).

(Foto 10)

2 DE DESEMBRE

Vilanova i la Geltrú. Conferència de Rosa Català i Judit Barbacil sobre «La història a les nostres mans: un intent de recuperació de la memòria col·lectiva sense el biaix del gènere».

El vilanoví Museu Víctor Balaguer va acollir en un acte que va comptar amb la col·laboració de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, la Diputació Barcelona i el Museu Víctor Balaguer, i dins del cicle dedicat a la Memòria Oral, les historiadores Rosa Català i Judith Barbacil, oferiren una amena explicació al voltant de la història oral. En aquest sentit evocaren les experiències recollides en el projecte d'àmbit municipal «La història a les nostres mans», on es pretén revi-

sar la història a partir del testimoni oral de les dones i la seva participació en els diferents àmbits de la societat. L'acte, dut a terme a la biblioteca del Museu Balaguer, estigué marcat per la mort el dia abans d'una de les senyores que més havien destacat per la seva participació i implicació en aquest projecte. (Albert Tubau i Garcia)

14 DE DESEMBRE

Vilafranca del Penedès. Trobada de la Secció d'Excursionisme.

A la Secretaria de l'IEP es va celebrar aquesta reunió oberta de la secció per tal de mantenir un canvi d'impressions i recollir nous projectes i iniciatives de cara a properes sortides.